

رهیافت گام به گام به کاربرد صلاحیت (کیفری) قضایی جهانی در کشورهای اروپای غربی

ماده ۱: تمام افراد بشر آزاد زاده می شوند و از لحاظ حیثیت و حقوق با هم برابرند. همگی دارای

عقل و وجدان هستند و باید با یکدیگر با روحیه‌ی برادری رفتار کنند. ماده ۲: هر کس می تواند بی هیچ گونه تمایزی، به ویژه از حیث نژاد، رنگ، جنس، زبان، دین، عقیده‌ی سیاسی یا هر عقیده‌ی دیگر، و همچنین منشأ ملی یا اجتماعی، ثروت، ولادت یا هر وضعیت دیگر، از تمام حقوق و همه‌ی آزادی‌های ذکر شده در این اعلامیه بهره مند گردد. به علاوه نباید هیچ تبعیضی به عمل آید که مبتنی بر وضع سیاسی، قضایی یا بین المللی کشور یا سرزمینی باشد که شخص به آن تعلق دارد، خواه این کشور یا سرزمین مستقل، تحت قیمومت یا غیر خودمختار باشد، یا حاکمیت آن به شکلی محدود شده باشد. ماده ۳: هر فردی حق زندگی، آزادی و امنیت شخصی دارد. ماده ۴: هیچ کس را نباید در بردگی یا بندگی نگاه داشت. بردگی و دادوستد بردگان به هر شکلی که باشد، ممنوع است. ماده ۵: هیچ کس نباید شکنجه شود یا تحت مجازات یا رفتاری ظالمانه، ضد انسانی یا تحقیرآمیز قرار گیرد. ماده ۶: هر کس حق دارد که شخصیت حقوقی اش در همه جا در برابر قانون به رسمیت شناخته شود. ماده ۷: همه در برابر قانون مساوی هستند و حق دارند بی هیچ در مقابل هر تبعیضی چنین تبعیضی به عمل

تبعیضی از حمایت یکسان قانون برخوردار شوند. همه حق دارند که ناقض اعلامیه‌ی حاضر باشد، و بر ضد هر تحریکی که برای آید، از حمایت یکسان قانون بهره مند گردند.

شرح عکس روی جلد: مقابل دیوان جنایی شهر نیم (Nîmes) در جنوب فرانسه در جریان دادگاه سرهنگ "الی اولدا" که در تاریخ اول ژوئیه ۲۰۰۵، مطابق اصل "صلاحیت قضایی جهانی" به ۱۰ سال زندان محکوم گردید. جرم او شکنجه افراد در موریتانی طی سالهای ۱۹۹۰ و ۱۹۹۱ بوده است.

- یک) مقدمه ۳
- دو) پیشینه صلاحیت قضایی جهانی ۳
- سه) - چگونگی اعمال صلاحیت قضایی جهانی ۵
- چهار) - طرح شکایت بر اساس صلاحیت قضایی جهانی ۶
- الف - فعالیت در «شبکه پشتیبانی» ۶
- ب - تهیه و تدارک یک پرونده مستند ۷
- ج - چارچوب محلی برای به‌کارگیری صلاحیت قضایی جهانی ۸
- پنج) - نتیجه‌گیری ۱۵

دیدگاه پژوهشی

رهیافت گام به گام به کاربرد صلاحیت (کیفری) قضایی جهانی در کشورهای اروپای غربی

یک - مقدمه

توجه اصلی این مقاله به رویه طرح شکایت بر اساس صلاحیت قضایی جهانی، با استفاده از تجربه سازمان-های غیردولتی و وکلایی است که در طی دهه گذشته چنین شکایت‌هایی را به ویژه در دادگاه‌های اروپای غربی طرح کرده‌اند. بنابراین، این تجربه‌ها تا حدود زیادی اروپایی است، اما درس‌های آنها را می‌توان به روشی مشابه در شکایت‌های مبتنی بر صلاحیت قضایی در نقاط دیگر به کار بست. این مقاله روشن می‌سازد که صلاحیت قضایی جهانی چگونه می‌تواند به عنوان وسیله‌ای در میان اهرم‌های حقوقی سازمان‌های غیردولتی و جریان‌های دیگری که در پی رسیدگی به موارد نقض حقوق بشر هستند، مورد استفاده قرار گیرد. به این ترتیب، صلاحیت قضایی جهانی می‌تواند نقش موثری در احراز مسئولیت مرتکبان نسل‌کشی، جنایت‌های ضد بشریت، جنایت‌های جنگی، شکنجه و ناپدیدشدن قهری («جنایت‌های مهم بین‌المللی») داشته باشد، همچنین دستیابی به دادخواهی برای قربانیان، پرتوافکنی بر موارد نقض حقوق بشر و مصونیت از مجازات، و به‌طور کلی تغییر سیاست‌های جزایی در راستای پایان دادن به رویه مصونیت از مجازات را تحقق بخشد.

طرح شکایت‌های مبتنی بر صلاحیت قضایی جهانی کوششی است پرزحمت که نباید آسان تلقی شود. شکایت‌ها ممکن است سال‌ها به طول انجامند و بنابراین بایستی از راه‌بردی روشن، شکیبایی و منابع برخوردار بود. این مقاله می‌کوشد مشکلات و مسایل مختلفی را مورد بررسی قرار دهد که باید در شروع طرح شکایت در نظر گرفت و نیز به نکاتی که باید در تسلیم شکایت به مقامات محلی رعایت کرد. بر اساس تجربه فدراسیون بین‌المللی جامعه‌های حقوق بشر و دیگر سازمان‌ها در مواردی که صلاحیت قضایی جهانی در گذشته مورد استفاده قرار گرفته، گام‌های زیر برای غلبه بر مشکلات و پرهیز از لغزش‌ها پیشنهاد می‌گردد.

دو - پیشینه صلاحیت قضایی جهانی

پیگرد قضایی جنایت‌ها به‌طور معمول در کشورهای محل ارتکاب آن جنایت‌ها - «صلاحیت قضایی محلی» - یا در دادگاه‌های کشور متبوع مرتکب یا قربانی جرم - «صلاحیت قضایی شخصی» - انجام می‌گیرد. اما، صلاحیت قضایی جهانی به دادگاه‌های هر کشور دیگر در هر جای جهان اجازه می‌دهد مرتکبان جنایت‌های مهم بین‌المللی را، صرف‌نظر از محل ارتکاب جنایت یا ملیت مرتکب و قربانی، مورد محاکمه قرار دهند. صلاحیت قضایی جهانی بر این تشخیص استوار است که برخی جنایت‌ها - نسل‌کشی، جنایت‌های ضد بشریت، جنایت‌های جنگی، شکنجه و ناپدیدشدن قهری - به حدی فجیع هستند که بر جامعه بین‌المللی به‌طور کلی تأثیر می‌گذارند. در نتیجه، تمام کشورها موظف و گاهی متعهدند که از مرتکبان چنین جنایت‌هایی خواهان پاسخ‌گویی به مسئولیت‌هایشان شوند و قربانیان جنایت‌های مهم بین‌المللی نیز از حق دادخواهی در سراسر جهان برخوردارند. تعهد به تحقیق و پیگرد قضایی این‌گونه جنایت‌ها به عنوان تعهد ارگامیس¹، به معنای نفع تمام کشورها، به رسمیت شناخته شده و در پیمان‌های بین‌المللی و به عنوان حقوق عرفی بین‌المللی² بازتاب یافته است. در حقیقت، «اصول اساسی و رهنمودهایی برای چارچوبی و توان‌دهی به قربانیان موارد نقض فاحش حقوق بشر و نقض حقوق بشردوستانه بین‌المللی» مصوب سازمان ملل کشورها را متعهد می‌سازند که ناقضان قواعد بین‌المللی ناظر بر حقوق بشر و حقوق بشردوستانه بین‌المللی را که در حقوق بین‌المللی جنایت به شمار می‌روند، تحت پیگرد قضایی قرار دهند. این اصول کشورها را فرا می‌خوانند که اقدامات لازم را در راستای اعمال صلاحیت قضایی جهانی یا استرداد یا تحویل مظنونان به ارتکاب جنایت‌های بین‌المللی به کشورهای دیگر یا دادگاه‌های بین‌المللی³ انجام دهند.

«... کشورها مفاد مربوطه صلاحیت قضایی جهانی را در قوانین داخلی‌شان خواهند گنجاند یا آنها را به نحوی به اجرا خواهند گذاشت...»

¹ *erga omnes*، لاتین، به معنای همگانی، مربوط به همگان

² customary international law

³ international tribunals

برخی از پیمان‌های بین‌المللی، مانند کنوانسیون بین‌المللی حمایت از تمامی اشخاص در برابر ناپدید شدن قهری (2006)، کنوانسیون ضد شکنجه 1984 و کنوانسیون‌های های ژنو 1949 همه کشورهای عضو را متعهد می‌سازند که مظنونان به ارتکاب جنایت‌های بین‌المللی ناپدید شدن قهری، شکنجه و موارد نقض عمده کنوانسیون ژنو را که در قلمرو آنها به سر می‌برند یا در دادگاه‌های خود بر پایه صلاحیت قضایی جهانی مورد پیگرد قرار دهند و یا به کشورهای دیگری تحویل دهند تا محاکمه شوند.

کنوانسیون‌های بین‌المللی تصریح کننده صلاحیت قضایی جهانی برای جنایت‌های مهم بین‌المللی

1) چهار کنوانسیون ژنو 1949

<http://www.icrc.org/ihl.nsf/CONVPRES?OpenView>

ماده‌های 49، 50، 129، 146:

«دولت معظم امضا کننده تعهد می‌کند که اشخاصی را که متهم به ارتکاب جرم‌های فاحش شده یا دستور ارتکاب چنان جرم‌هایی را داده‌اند صرف نظر از ملیت‌شان مورد تعقیب قرار داده و به دادگاه‌های خود فرا خواند.»

2) کنوانسیون ضد شکنجه و دیگر رفتارها یا مجازات‌های بی‌رحمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز

<http://untreaty.un.org/english/treatyevent2001/pdf/07e.pdf>

ماده 5 (2):

«هر کشور عضو همچنین اقدامات لازم را در جهت اعمال صلاحیت قضایی خود در مورد جرم‌هایی که عمل خواهد آورد که متهم به ارتکاب آنها در قلمرو قضایی آن کشور حضور دارد و آن کشور او را پیرو ماده 8 به دولت‌های مذکور در بند 1 این ماده مسترد نمی‌نماید.»

3) کنوانسیون بین‌المللی حمایت از تمامی اشخاص در برابر ناپدید شدن قهری

<http://www2.ohchr.org/english/law/disappearance-convention.htm>

ماده 9(2):

«هر کشور عضو همچنین اقدامات لازم برای برقراری و اعمال صلاحیت قضایی خود در مورد جرم ناپدید شدن قهری را به عمل خواهد آورد، در صورتی که متهم به ارتکاب این جرم در قلمرو قضایی آن حضور داشته باشد، مگر این که طبق تعهدات بین‌المللی خود او را به کشور دیگری مسترد یا تسلیم کند یا او را به دادگاه جزایی بین‌المللی که صلاحیت قضایی‌اش را به رسمیت شناخته، تسلیم کند.»

همچنین پذیرفته شده که حقوق عرفی بین‌المللی در اعمال صلاحیت قضایی جهانی در باره نسل‌کشی و جنایت‌های ضد بشریت هر چند ایجاد تعهد نمی‌کند، حداقل اجازه آن را می‌دهد.

صلاحیت قضایی جهانی در دادگاه‌های ملی به‌کار گرفته می‌شود و از این لحاظ با دادگاه‌های بین‌المللی مانند دو دادگاه بین‌المللی فوق‌العاده برای یوگسلاوی سابق و رواندا یا دادگاه جزایی بین‌المللی (ICC) تفاوت دارد. آن دو دادگاه فوق‌العاده برای رسیدگی به جنایات واقع در دو کشور و در جریان منازعه‌های خونین تشکیل شدند. دادگاه جزایی بین‌المللی هم صلاحیت رسیدگی به جنایت‌هایی را دارد که پس از لازم الاجرا شدن اساسنامه آن دادگاه در اول ژوئیه 2002 صورت گرفته باشند و آن هم در باره مرتکبانی که مسئولیت‌های عمده را عهده‌دار بوده‌اند. بدین لحاظ و با توجه به این که مأموریت و منابع مالی دادگاه‌های بین‌المللی در مقایسه با دادگاه‌های ملی محدود است، اعمال اصل صلاحیت قضایی جهانی تحقق عدالت و رسیدگی به جنایت‌های تمامی مرتکبان و مسئولان را، فارغ از مقام و درجه مسئولیت آنان، در دادگاه‌های ملی امکان‌پذیر می‌سازد.

گذشته به ما آموخته که برای موفقیت در به‌کارگیری صلاحیت قضایی جهانی باید بر موانع و مشکلات حقوقی، عملی و سیاسی گوناگونی غلبه کرد. پرونده‌ها غالباً حساس هستند و برای تامین امکان به‌کارگیری صلاحیت قضایی جهانی در مورد جنایت‌های مشخص، قانونگذاری داخلی ضروری است. تحقیقات و پیگرد-های مربوط به جنایت‌های مهم بین‌المللی پیچیده‌تر از اغلب جنایت‌های معمولی هستند و انجام آنها منابع بیشتری را طلب می‌کند. اراده سیاسی نیرومندی لازم است تا استقلال قاضیان، دادستان‌ها و مأموران تحقیق پلیس را در تصمیم‌گیری‌ها تضمین کند و از فراهم بودن امکانات مناسب برای آنها جهت پیگیری تحقیقات، پیگرد قضایی و محاکمه بدون توجه به ملیت و مقام جنایتکار اطمینان حاصل شود. اغلب ادعا می‌شود که صلاحیت قضایی جهانی یک ابزار «نو- استعماری» در دست «غرب امپریالیست» است، هر چند که این اصل ریشه در پیمان‌ها و کنوانسیون‌های بین‌المللی و همچنین در عرف بین‌المللی دارد. اما، در عین حال، برای این که صلاحیت قضایی جهانی، به واقع جهانی شود باید آن را در سطح وسیع‌تری در خارج از اروپا، آمریکای شمالی و نیوزیلند به‌کار گرفت. در سنگال که حسن هابره، دیکتاتور سابق چاد، در آنجا در انتظار

محاکمه به سر می‌برد، و نیز در آمریکای لاتین که دادخواهی‌های مبتنی بر صلاحیت قضایی جهانی به فعالیت چشمگیر قضایی در سطح محلی برای اجرای عدالت در مورد مرتکبان جنایت‌های ضد بشریت، شکنجه و ناپدیدشدن قهری انجامیده، نشانه‌های امیدبخشی به چشم می‌خورد. تجربه‌هایی که مقامات قضایی در کشورهای مانند آرژانتین، شیلی، پرو، مکزیک به دست آورده‌اند، به‌کارگیری صلاحیت قضایی جهانی را در این کشورها در آینده محتمل‌تر می‌سازد. به همین ترتیب، برای این که صلاحیت قضایی جهانی حقیقتاً جهانی شود، باید نه تنها بر ضد مجرمان رده پایین از کشورهای فقیر یا در حال توسعه، بلکه بر ضد آن دسته از مقامات ارشد غربی نیز به کار گرفته شود که در کشورهای خودشان به دادگاه‌های ملی فراخوانده نشده‌اند.

سه - چگونگی اعمال صلاحیت قضایی جهانی

محاکمه در کشوری که جنایت در آن رخ داده («کشور محل وقوع جنایت»⁴) بر محاکمه در یک دادگاه خارجی ترجیح دارد، زیرا جمع‌آوری دلایل و مدارک آسانتر است، قربانیان جنایت‌ها در آنجا مستقر هستند و انجام محاکمه در دادگاه ملی که صلاحیت محلی دارد تأثیر زیادی هم در جامعه می‌گذارد و هم بر قربانیان.

با وجود این، بسیاری از قربانیان جنایت‌های فاحش بین‌المللی نمی‌توانند در کشور خودشان دادخواهی کنند، زیرا در شرایط و اوضاع و احوالی نظیر دوران پس از جنگ‌های داخلی در یوگسلاوی سابق و یا جنگ‌های پیاپی در افغانستان یا پس از نسل‌کشی در سال 1994 در رواندا، نظام قضایی قادر نیست که به گونه‌ای رضایت‌بخش انجام وظیفه کند.

در سایر موارد، به ویژه در مورد جنایت‌های بین‌المللی، دولت‌ها نمی‌خواهند که متهمان مورد پیگرد قرار گیرند، زیرا که این جنایت‌ها با اذن آنها صورت گرفته‌اند.

گذشته از دادخواهی و احراز مسئولیت جزایی که هدف نهایی هر شکایتی بر اساس اصل صلاحیت قضایی جهانی به شمار می‌آید، این آئین دادرسی ممکن است هدف‌های دیگری را هم تأمین کند و به طرح شکایت در «کشور محل وقوع جنایت» بینجامد که پیش از آن مقامات دادگستری آن نمی‌خواستند مرتکبان جنایت‌های بین‌المللی را مورد تعقیب و محاکمه قرار دهند. پرونده مهم آگوستو پینوشه در اسپانیا و انگلستان به دادخواهی‌های موثری در شیلی دامن زد و قربانیانی را که تا پیش از طرح شکایت در اروپا سکوت کرده و از سوی «کمیسون حقیقت و آشتی» شیلی پذیرفته نمی‌شدند، قادر ساخت دادخواهی‌های تازه‌ای طرح کنند و به تشکیل کمیسیون حقیقت در باره شکنجه دست یابند. پس از این‌که چندین دادخواهی بر اساس صلاحیت قضایی جهانی بر ضد مسئولان آرژانتینی در دادگاه‌های اسپانیا طرح شد، در آرژانتین قانون‌های ویژه‌ای مانند «نقطه نهایی» و «تکلیف فرمان‌برداری» که برای محافظت از مقامات نظامی آرژانتین در برابر تحقیق و پیگرد قضایی به خاطر فجایع ارتكابی در دوران دیکتاتوری نظامی، 1983 - 1976، تصویب شده بود در ژوئن 2005 ملغا شد.

شکایت‌های مبتنی بر صلاحیت قضایی جهانی ضمناً می‌توانند موارد نقض حقوق بشر به وسیله دولت‌ها را آشکار و بدین وسیله بالقوه به تغییر سیاست کمک کنند. طرح شکایت بر ضد وزیر دفاع سابق آمریکا، دونالد رامزفلد، و دیگر مقامات آمریکایی بالارته در آلمان و فرانسه، در آمریکا بحثی را در باره شروع تحقیقات در باره شکنجه و جنایت‌های جنگی و پرداختن به مسئولیت افراد در رده بالای سلسله مراتب فرماندهی به راه انداخت. به علاوه، هر دو شکایت فشار جامعه بین‌المللی را بر آمریکا برای گردن نهادن به موازین بین‌المللی قانونی ناشی از، به عنوان مثال، کنوانسیون ضد شکنجه و کنوانسیون‌های ژنو افزود.

دادگاه‌های اسرائیلی تا به امروز تمام شکایت‌های طرح شده در مورد جنایت‌های مهم بین‌المللی را که در سرزمین‌های اشغالی فلسطین انجام شده، رد کرده‌اند و باعث شده‌اند که قربانیان و سازمان‌های غیردولتی به صلاحیت قضایی جهانی و طرح شکایت در انگلستان، اسپانیا، هلند، نیوزیلند و ایالات متحده آمریکا رو آورند. این شکایت‌ها احتمالاً به تغییر در رهیافت مقام‌های قضایی اسرائیلی به شکایت‌های طرح شده بر ضد جنایت‌های ارتكابی در نوار غزه یا ساحل غربی خواهد انجامید. حداقل این‌که، این شکایت‌ها کمک می‌کنند که جهان برای متهمان به ارتكاب بدترین جنایت‌ها به‌جای کوچکتری تبدیل شود، چون غالباً به صدور حکم

⁴ "territorial state"

بازداشت منجر می‌شوند و آگاهی از وضعیت ادامه‌دار مصونیت از مجازات برای جنایت‌های مهم بین‌المللی در سرزمین‌های اشغالی فلسطین را افزایش می‌دهند.

چهار - طرح شکایت بر اساس صلاحیت قضایی جهانی

الف) فعالیت در «شبکه پشتیبانی»

پرونده‌های صلاحیت قضایی جهانی به علت ماهیت بین‌المللی و سیاسی‌شان و گستره جنایت‌های مربوطه بسیار پیچیده هستند و شواهد و مدارک مربوط به آنها اغلب در چندین کشور یا قاره پخش است. در این پرونده‌ها کوشش‌های زیادی در سطح ملی و بین‌المللی لازم است، چون این پرونده‌ها به قانون ملی و بین‌المللی و سیاست‌های داخلی و بین‌المللی ارتباط پیدا می‌کنند. این کار به نوبه خود همکاری نزدیک میان سازمانهای غیردولتی بین‌المللی و وکلا در «کشور محل وقوع جنایت» و «کشور محل دادگاه»⁵ (کشوری که شکایت در آنجا طرح می‌شود) را ضروری می‌سازد. تعداد رو به افزایشی از سازمان‌های غیردولتی ملی و نیز بین‌المللی در سال‌های گذشته در پیکارهایی به قصد تقویت دادگستری کیفری بین‌المللی مشارکت کرده‌اند. این کارها شامل فعالیت‌های مرتبط با دفاع و خط مشی برای تقویت نهادهایی مانند دادگاه جزایی بین‌المللی (ICC)، و تدوین اصولی مثل صلاحیت قضایی جهانی بوده و به انجام تحقیقاتی معطوف به طرح شکایت‌های کیفری نزد مقامات محلی گسترش پیدا کرده است. بنابراین، سازمان‌های غیردولتی تجربی عمیق به دست آورده‌اند و می‌توانند در شروع شکایت منبعی مهم از اطلاعات باشند. اما، نظر به ماهیت حساس این‌گونه شکایت‌ها، انتخاب همکاران در سطوح ملی و بین‌المللی مهم است. در غیر این صورت، امنیت شاهدان و قربانیان را نمی‌توان تأمین کرد و مظنونان ممکن است از احتمال طرح یا وجود شکایت مطلع شوند و دستگیری آنها مقدور نباشد.

سازمان‌های غیردولتی محلی که دسترسی مستقیم به قربانیان و شاهدان دارند، می‌توانند دلایل لازم برای پرونده را گردآوری کنند و تاثیر طرح شکایت را بر قربانیان و همچنین تأمین امنیت شاهدان و قربانیان را مورد ارزیابی قرار دهند. شکایت‌هایی که فدراسیون بین‌المللی جامعه‌های حقوق بشر در سال 1999 در فرانسه بر ضد سروان سابق ارتش موریتانی، الی اولد داه⁶، در همکاری با جامعه‌های عضو خود در موریتانی و فرانسه، اقامه کرد به شدت بر اطلاعات سازمان محلی در موریتانی متکی بود، به ویژه این که مقامات فرانسوی در موریتانی تحقیقاتی انجام نمی‌دادند.

فقط به لطف اطلاعات گردآوری شده به وسیله مرکز حقوق بشر فلسطین و دیگر سازمان‌های موجود در محل بود که یک قاضی انگلیسی در سال 2005 بر اساس صلاحیت قضایی جهانی قرار بازداشتی برای دستگیری ذرُن المگ⁷ ژنرال سابق اسرائیلی صادر کرد. ارتباطات خوب و حضور سازمان‌های غیردولتی در محل به آنها اجازه می‌دهد که قربانیان را از پیشرفت در یک شکایت مشخص مطلع نگه دارند و این موضوع در پرونده‌هایی مهم است که ممکن است با مشکلات زیاد روبرو شود و سال‌ها طول بکشد.

در مواردی در گذشته، سازمان‌های غیردولتی بین‌المللی امکاناتی فراهم کرده‌اند تا شاهدان یا قربانیان به «کشور محل دادگاه» سفر و با مقامات ملاقات کنند و تحت مداوای پزشکی قرار گیرند تا امکان تهیه گزارش‌های پزشکی فراهم شود. ارتباط شبکه‌ای سازمان‌های غیردولتی به آنها امکان می‌دهد از شکایت‌های مبتنی بر صلاحیت قضایی جهانی از طریق رسانه‌ها پشتیبانی سیاسی کنند و نیز راهبردهای دفاعی را برای افزایش آگاهی در باره شکایت، موارد مربوطه نقض حقوق بشر و اعمال فشار بر مقامات محلی برای توجه جدی به شکایت پیش ببرند. پشتیبانی سازمان‌های غیردولتی بین

گام اول: پیش از طرح شکایت، گروهی از کارشناسان برگزیده حقوقی و سازمان‌های غیردولتی محلی و بین‌المللی باید:

- عواقب گوناگون ناشی از طرح شکایت مبتنی بر صلاحیت قضایی جهانی را ارزیابی کنند (نگاه کنید در زیر)؛
- اهداف واقع‌بینانه شکایت را مشخص کنند؛

المللی و سازمان‌های غیردولتی خارج از «کشور محل وقوع جنایت» در پرونده‌هایی حیاتی است که قربانیان در پیامد طرح شکایت ناگزیر از ترک «کشور محل وقوع جنایت» هستند. سازمان‌های غیردولتی در کشورهای ثالث می‌توانند به خروج قربانیان از «کشور محل وقوع جنایت» و سکونت

⁵ forum state

⁶ Ely Ould Dah

⁷ Doron Almog

در «کشور محل دادگاه» یا جای دیگر کمک کنند.

تخصص حقوقی در پرونده‌های صلاحیت قضایی جهانی از اهمیت بنیادی برخوردار است و باید نه تنها مسایل حقوق جزایی بین-المللی، بلکه دانش عمیقی از قوانین معتبر داخلی در «کشور محل دادگاه» را دربرگیرد. وضعیت ایده‌آل این است که شکایتی مبتنی بر صلاحیت قضایی جهانی که یک سازمان غیردولتی طرح

- راهبردهایی را برای غلبه بر موانع عملی حقوقی و سیاسی طراحی کنند؛
- بهترین «کشور محل دادگاه» با بیشترین احتمال شروع تحقیقات در باره شکایت را انتخاب کنند؛
- مشخص کنند که کدام سازمان‌های غیردولتی دیگر در باره درگیری یا جنایت‌های انجام شده مشخص فعالیت می‌کنند تا از دوبار مکاری پرهیز کنند و تاثیر شکایت را به حداکثر برسانند؛
- مشخص کنند که آیا واحدهای تخصصی و امکان ارتباط با مسئولان مربوطه پلیس یا دادستانی یا وزارتخانه مربوطه در «کشور محل دادگاه» وجود دارد یا خیر.

می‌کند شامل تحلیلی حقوقی از تعهدات «کشور محل دادگاه» طبق حقوق بین‌المللی باشد و جنایت‌های انجام شده را در چارچوب قانون داخلی قرار دهد (نگاه کنید در زیر). لازمه این کار داشتن وکلایی با تخصص مربوطه است. با در نظر گرفتن این که این پرونده‌ها ممکن است مدت زمانی طولانی به درازا کشد و درخواست تجدید نظر و پژوهش را ضروری سازد، مشاوره حقوقی هم می‌تواند پرخرج باشد و یافتن وکیل برای قربانیان هم کار آسانی نباشد. سازمان‌های غیردولتی بین‌المللی می‌توانند در این زمینه کمک کنند. به عنوان مثال، فدراسیون بین‌المللی جامعه‌های حقوق بشر از طریق شبکه‌های از وکلای متخصص جنایت‌های مهم بین‌المللی - گروه اقدام قضایی GAIJ - از بازماندگان نسل‌کشی رواندا که بر اساس صلاحیت قضایی جهانی شکایت خود را در فرانسه طرح کرده‌اند، پشتیبانی حقوقی می‌کند. به علاوه، GAIJ از قربانیان شکنجه حمایت کرده و شکایت‌هایی بر ضد مسئول نظامی موریتانیایی الی اولد داه و معاون کنسول سابق تونس در فرانسه، خالد بن سعید⁸، طرح کرده است. دادگاه‌های فرانسه هر دو نفر را به ترتیب در سال‌های 2005 و 2008 به اتهام شکنجه محکوم کردند.

هریک از شبکه‌های پشتیبانی، در موارد ممکن، باید ارتباط و همکاری‌های پیشین با مرجع رسیدگی‌کننده مربوطه در کشور را دربرگیرد. این کار به توضیح انگیزه‌های طرح شکایت بر اساس صلاحیت قضایی جهانی، در مقایسه با صلاحیت قضایی محلی یا صلاحیت قضایی شخصی، کمک می‌کند. مراجع مسئول در صورت آشنایی با شاکیان و ارتباط پیشین با سازمان غیردولتی پشتیبان طرح شکایت، گرایش بیشتری به جدی تلقی کردن شکایت دارند. پلیس بین‌المللی و دیگر نهادهای بین‌المللی، از قبیل دادگاه‌های فوق‌العاده و ICC، با توجه به شبکه ارتباطی، شناخت از درگیری‌های خاص و به‌طور کلی تجربه طولانی از مبارزه با جنایت‌های فرا - مرزی، نیز می‌توانند از شکایت بر ضد جنایت‌های مهم بین‌المللی مبتنی بر صلاحیت قضایی جهانی حمایت کنند.

ب) تهیه و تدارک یک پرونده مستند⁹

در پرونده‌های مربوط به صلاحیت قضایی جهانی، جنایت‌ها در خارج، به دور از «کشور محل دادگاه» و سال‌ها، شاید دهه‌ها پیش از طرح شکایت، انجام شده‌اند. در پرونده‌های پیشین دیده شده که پلیس و مراجع دادستانی نسبت به دعوی‌های مربوط به جنایت‌های مهم بین‌المللی در مقایسه با جنایت‌های داخلی یا دیگر جنایت‌های بین‌المللی مانند تروریزم، قاچاق مواد مخدر یا پول‌شویی آن‌چنان از خود توجه و حساسیت نشان نداده‌اند. بنابراین، برخلاف جنایت‌های عادی مانند قتل یا جیب‌بری، گزارش موضوع به کلانتری محل کفایت نمی‌کند و سازمان‌های غیردولتی یا وکلا الزاما باید به تحقیقات گسترده‌ای دست یازند.

شکایت طرح شده بر ضد دونالد رامزفلد در فرانسه و آلمان، دعوی بر ضد وزیر امور داخلی ازبکستان، زوریجون آلماتف¹⁰، در آلمان، و دعوی‌های متعدد طرح شده نزد مراجع اسپانیایی و بلژیکی اهمیت تهیه و تدارک «پرونده‌های مستند» را که به عنوان بخشی از شکایت به مراجع محلی تسلیم می‌شود، مورد تاکید قرار داده‌اند. در وضعیت ایده‌آل، این پرونده باید به زبان «کشور محل دادگاه» تهیه شود و تعیین هویت و جای متهمان (نگاه کنید به «ضرورت حضور متهم» در پایین)، سمت رسمی (چنان که مورد داشته باشد)، اطلاعات کلی سیاسی یا فرهنگی و تاریخی پیشینه‌ای در باره شرایط وقوع جنایت‌ها و دلایلی که ارتکاب

⁸ Khalid Ben Said

⁹ case file

¹⁰ Zorijon Almatov

جنایت‌های مهم بین‌المللی را ثابت می‌کند و ارتباط متهمان را با آن جنایت‌ها مشخص می‌سازد، دربرگیرد. در اکثریت موارد، اطلاعات پیشینه‌ئی به شکل گزارش‌های عمومی سازمان‌های غیردولتی و سازمان‌های بین‌المللی مانند گزارش‌های گزارشگران ویژه سازمان ملل، در دسترس خواهد بود، در حالی‌که گواهی‌های مستدل و محکم معمولاً بر اظهارات قربانیان و شاهدان استوار خواهد بود.

اطلاعات پیشینه‌ئی برای ارائه شرایط ارتکاب جنایت‌ها به مراجع و تاکید بر این‌که، به عنوان مثال، شکنجه در «سطح گسترده‌ئی» انجام شده و بنابراین جنایتی بر ضد بشریت به شمار می‌رود، می‌تواند مهم باشد. اما اظهارات قربانیان و شاهدان برای متقاعد کردن مراجع اجرای قانون به شروع تحقیقات در یک دعوی خاص بسیار مهم است. این موضوع به ویژه زمانی اهمیت می‌یابد که قربانیان و شاهدان موفق شده باشند به «کشور محل دادگاه» یا کشورهای همسایه فرار کنند و در نتیجه دسترسی مراجع اجرای قانون به آنها برای مصاحبه آسان‌تر است. حضور قربانیان و شاهدان در «کشور محل دادگاه» یا کشورهای همسایه به ویژه در مواردی که مراجع اجرای قانون «کشور محل دادگاه» نمی‌توانند بر همکاری «کشور محل وقوع جنایت» اتکا کنند، اهمیت می‌یابد. به عنوان مثال،

یک بازپرس اسپانیایی در دعوی گروه‌های پشتمبانی از تبت و قربانیان تبتی بر ضد موارد نقض حقوق بشر از سوی مقامات چینی، در کشورهای اسپانیا، بلژیک و انگلستان به استماع شهادت شاهدان و قربانیان پرداخت. درخواست انجام نیابت قضایی برای شنیدن اظهارات گواهان در کشورهای هند و چین در حال حاضر مطرح و در حال رسیدگی است.

به منظور تأمین امنیت قربانیان و شاهدان، محل اقامت و هویت آنها را باید به صورت کاملاً محرمانه در اختیار مراجع قضایی «کشور محل دادگاه» قرار داد.

جمع‌آوری دلایل و مدارک عینی به ویژه پزشکی قانونی ممکن است دشوار باشد، اما گزارش‌های پزشکی مثلاً در باره شکنجه شدن قربانی را می‌توان با همکاری سازمان‌های غیردولتی مربوطه و کارکنان پزشکی فعال در زمینه توان‌بخشی بازماندگان شکنجه تهیه کرد.

پرونده مستند هم به متقاعد کردن مراجع ملی برای آغاز تحقیق کمک می‌کند و هم به ارزیابی سازمان غیردولتی از این‌که شکایت تمام معیارها و شرایط حقوق بین‌المللی و ملی را برآورده می‌سازد یا خیر.

گام دوم: یک پرونده مستند به عنوان بخشی از شکایت مبتنی بر صلاحیت قضایی جهانی باید در همکاری با «شبکه پشتمبانی» تهیه شود و شامل موارد زیر باشد:

- به زبان «کشور محل دادگاه» نوشته شده باشد؛
- مظنونان و محل آنها را مشخص کند؛
- سمت مظنونان را ذکر کند؛
- اطلاعات عمومی در باره وضعیت حقوق بشر در «کشور محل وقوع جنایت» ارائه کند؛
- شامل اطلاعات زمینه‌ئی در باره جنایت‌ها باشد؛
- شامل دلایل و مدارک عینی و اسناد (در صورت وجود) و شهادت شاهدان و قربانیان باشد؛
- شاهدان/قربانیان بالقوه و محل آنها را (در مواردی که موافقت آنها کسب شده و امنیت آنها را می‌توان در حد امکان تأمین کرد) مشخص کند؛
- صلاحیت قضایی «کشور محل وقوع جنایت» را تشریح کند؛
- دلایل طرح شکایت در خارج را توضیح دهد؛
- جنایت‌ها را در چارچوب قانون داخلی و حقوق بین‌الملل تجزیه و تحلیل کند؛
- ارتباط بین جنایت‌ها و مظنونان را مشخص کند؛
- در صورت لزوم «سلسله مراتب فرماندهی» را مشخص کند، نموداری برای مشخص کردن سمت مظنونان در ارتباط با بالادستان/زیردستان ارائه نماید؛
- در موارد مربوطه گواهی فوت رسمی عرضه کند.

ج) چارچوب محلی برای به‌کارگیری صلاحیت قضایی جهانی

هر چند که اکثر کشورهای جهان به‌کارگیری نوعی از صلاحیت قضایی جهانی را پیش‌بینی کرده‌اند، در عمل معدودی از آنها تجربه واقعی و دانش تخصصی به‌کارگیری آن را دارند. به علاوه، قانون‌گذاری در اکثر موارد در زمینه تعریف جنایت‌ها پرایراد است و ممکن است برای طرح شکایت مناسب نباشد. قوانین یک

کشور ممکن است طرح شکایت مبتنی بر صلاحیت قضایی جهانی را پیش‌بینی کرده باشد، اما مانع تسلیم شکایت به وسیله سازمان‌های غیردولتی به عنوان طرف ثالث یا حتی قربانیان شود و آن را حق انحصاری دادستان بداند.

بنابراین در هنگام انتخاب «کشور محل دادگاه» برای طرح شکایت باید جوانب حقوقی، عملی و سیاسی را در نظر گرفت. برای تعیین این‌که جنایت‌های مربوطه را در کجا می‌توان مورد پیگرد قرار داد و طراحی راه-بردهای غلبه بر موانع بالقوه، بررسی صلاحیت‌های ممکن، در تبادل نظر با گروهی از کارشناسان، ضرورت دارد. تجربه‌های گذشته نشان می‌دهند که در مورد به‌کارگیری صلاحیت قضایی جهانی، کشورهای اروپایی در صف مقدم بوده‌اند، اما این دعوی‌ها رهیافت‌های متفاوت کشورها به تحقیق و پیگرد قضایی جنایت‌های مهم بین‌المللی را به نمایش می‌گذارند.

گام سوم: پس از مشخص کردن جنایت‌های مظنونان، یک ارزیابی حقوقی ضروری است تا روشن شود که آیا «کشور محل دادگاه» احتمالی:

- جنایت‌های مربوطه را طبق موازین بین-المللی تعریف می‌کند یا قانون مجازات محلی را در باره آنها اجرا می‌کند؛
- صلاحیت قضایی جهانی را در مورد این جنایت‌ها در قوانین خود پیش‌بینی کرده است؛
- می‌تواند به شمول مرور زمان در باره هر یک از جنایت‌های موضوع شکایت استناد کند؛
- در قوانین خود شروطی را گنجانده است که پذیرش دادخواست از سوی مراجع قضایی متوقف بر تحقق آن شروط است.

1 - قانون قابل اجرا: در عین حال که تمام کشورهای اروپایی کنوانسیون‌های ژنو و کنوانسیون ضد شکنجه را تصویب کرده-اند، همگی آنها صلاحیت قضایی جهانی را برای موارد نقض فاحش کنوانسیون‌های ژنو و شکنجه پیش‌بینی نکرده‌اند (نگاه کنید به پیوست 1). نارسایی قانون محلی از کشور به کشور متفاوت است، اما مشکلات مشترک در عدم تعریف جنایت‌های بین‌المللی و عدم پیش‌بینی صلاحیت قضایی به شمار می‌آیند. بعضی کشورها، مانند **آلمان، هلند و انگلستان**، آیین‌های خاص کیفری بین‌المللی را برگزیده‌اند تا اطمینان حاصل کنند که تعریف جنایت-ها مطابق اساسنامه دادگاه جزایی بین‌المللی (ICC) مصوب در نشست رم¹¹ در قانون‌های داخلی‌شان بازتاب یافته است. قوانین فرانسه صلاحیت قضایی جهانی را برای شکنجه می‌پذیرد، اما برای جنایت‌های جنگی نمی‌پذیرد، در حالی‌که **قانون جنایت‌های ضد حقوق بین‌الملل در آلمان** صلاحیت قضایی جهانی را برای نسل‌کشی، جنایت‌های ضد بشریت و جنایت‌های جنگی می‌پذیرد، اما برای جرم شکنجه فردی نمی‌پذیرد و آن را به عنوان «صدمه مهم بدنی» مورد رسیدگی قرار می‌دهد. **اسپانیا** صلاحیت قضایی جهانی را برای نسل‌کشی و جنایت‌های ضد بشریت می‌پذیرد، اما **قانون انگلستان** در مورد صلاحیت قضایی جهانی به برخی جنایت‌های جنگی و شکنجه محدود

است. رویه قضایی محلی نیز حائز اهمیت است، زیرا ممکن است طرح شکایت را متوقف بر وجود شروطی کرده باشد و یا به تعریف صلاحیت قضایی جهانی در مورد جنایت‌های بین‌المللی و نه در چارچوب قوانین محلی بپردازد (مثال: جنایت شکنجه در اسپانیا).

طرح شکایت مبتنی بر صلاحیت قضایی جهانی ممکن است سال‌ها پس از وقوع جنایت‌ها صورت گیرد. در کشورهای که قانون خاص وجود ندارد، مثل **دانمارک، فنلاند یا سوئد**، و مقامات قضایی باید به قانون کیفری داخلی اتکا کنند، غالب اوقات شکایت باید در مهلت قانونی طرح شود. براساس عملکرد گذشته، این مساله به-خصوص در مورد شکنجه صدق می‌کند که غالباً به‌طور مشخص تعریف نشده و به عنوان جنایتی بر ضد فرد یا به عنوان صدمه شدید بدنی مورد پیگرد قضایی قرار می‌گیرد. بدین لحاظ، مهلت قانونی برای اقامه دعوی در **فرانسه 10 سال** و در **آلمان 20 سال** است.

(2) **روش طرح شکایت:** امکان دادخواهی قربانیان از طریق صلاحیت قضایی جهانی به میزان زیادی به این بستگی دارد که نظام قضایی به قربانیان اجازه مشارکت در دادخواهی به عنوان شاکی

¹¹ Rome Statute

خصوصی¹² و در نتیجه امکان تسلیم دادخواست را به آنها می‌دهد یا نه، یا نقش قربانیان را به طرح شکایت به مراجع محلی کاهش می‌دهد و تصمیم‌گیری در باره پیگیری آن را کاملاً به مقامات پلیس یا دادستانی محول می‌کند.

گام چهارم: هنگام بررسی «کشور محل دادگاه» احتمالی برای طرح شکایت بر اساس صلاحیت قضایی جهانی، در باره موارد زیر تحقیق کنید:

- نقش قربانیان/طرف‌های ثالث و معتبر بودن آنها برای شرکت در دادرسی؛
- مرجع مربوطه برای طرح شکایت؛
- آیا ارتباط با مراجع محلی و «واحدهای تخصصی جنایت‌های جنگی» وجود دارد؛
- معیارهای به‌کارگیری «اختیارات دادستانی» (در مواردی که در دسترس همگان قرار دارد/پرونده‌های پیشین)؛
- آیا قربانیان مایل هستند/می‌توانند در شکایت شرکت کنند.

در نظام‌های حقوقی **فرانسه** و **اسپانیا**، به عنوان مثال، سازمان‌های غیردولتی و قربانیان می‌توانند دادخواهی را به عنوان شاکی خصوصی شروع و بدین وسیله مراجع محلی (در هر دو کشور بازپرس) را ملزم به آغاز تحقیق بر پایه شکایت‌شان کنند. این کار گرچه الزاماً به پیگرد قضایی نمی‌انجامد، سازمان غیردولتی یا قربانی را در وضع بسیار بهتری قرار می‌دهد و به آنها امکان کنترل و نفوذ بیشتری در روند دادخواهی می‌دهد. تاکنون تمام موارد صلاحیت قضایی جهانی در فرانسه و اسپانیا را سازمان‌های غیردولتی و قربانیان به عنوان شاکیان خصوصی طرح کرده‌اند. **انگلستان** به قربانیان و سازمان‌های غیردولتی اجازه می‌دهد درخواست صدور قرار بازداشت افراد مظنون به ارتکاب جنایت‌های مهم بین‌المللی را مستقیماً به قاضی تحقیق تسلیم کنند، مشروط بر این که حضور مظنون در انگلستان انتظار برود (نگاه کنید به پایین).

اما در اکثر کشورها، دادستانی است که به عنوان «نگهبان عالی» پرونده‌های صلاحیت قضایی جهانی عمل می‌کند، مثلاً در **بلژیک**، **هلند**، **نروژ**، **جمهوری چک**، **دانمارک** و **آلمان**. در این کشورها، نقش سازمان‌های غیردولتی و قربانیان به تسلیم شکایت محدود است و دادرسی‌ها دارای اختیار شروع یا عدم شروع تحقیقات هستند. از آنجا که هر دادرسی معیارهای متفاوتی را برای اجرای اختیارات خود به کار می‌گیرد، و در نبود رهنمودهای روشن و شفاف، برای سازمان‌های غیردولتی و قربانیان مشکل است که احتمال شروع تحقیق در مورد شکایت‌شان را تعیین کنند. در صورتی که دادستان دستور منع تعقیب دهد، شکایت از تصمیم وی جنبه اداری دارد و نه قضایی. موقعیت برجسته دادستانی و بطور کلی دادگستری در اعمال صلاحیت قضایی جهانی ضرورت تشکیل یک پرونده قضایی مستند و متکی بر استدلال‌های قوی را ایجاب می‌کند تا مقامات قضایی ناگزیر از آغاز تحقیقات بشوند. گرچه سازمان‌های غیردولتی حق دارند شکایت طرح کنند، مراجع محلی ممکن است ملزم به اطلاع دادن به آنها در باره سیر پرونده نباشند. ارتباط نزدیک با مراجع محلی ممکن است به غلبه بر فقدان همکاری اولیه کمک کند. در صورتی که شکایتی با همکاری مستقیم یا غیرمستقیم قربانیان طرح شود، بر پایه محکمی قرار خواهد داشت و می‌تواند امکان اعتراض به تصمیم‌های مقامات پلیس یا دادستانی را در طی دادخواهی افزایش دهد.

3) ضرورت حضور متهم: گرچه این ضرورت به صراحت در حقوق بین‌المللی پیش‌بینی نشده، اکثر کشورها پیش از طرح شکایت بر اساس صلاحیت قضایی جهانی، حضور متهم را در «کشور محل دادگاه» الزامی کرده‌اند. این شرط می‌تواند به شکل‌های مختلف باشد، یعنی مثل **دانمارک**، حضور مظنون در هنگام طرح شکایت و در سراسر سیر دادخواهی الزامی باشد، یا مثل **فرانسه**، در هنگام طرح شکایت، یا مثل **هلند** و **کانادا**، در هنگام طرح شکایت و در محاکمه. در برخی از کشورها، مثل **آلمان**، **اسپانیا**، **جمهوری چک**، و تا حدودی **ایتالیا** و **نروژ**، برای طرح شکایت الزامی به حضور متهم نیست، اما حضور وی برای انجام محاکمه الزامی است. نبود ضرورت حضور متهم به طرح شکایت بر ضد طیف گسترده‌ای از مظنونان در اسپانیا و نیز طرح دو شکایت بر ضد وزیر دفاع سابق آمریکا دونالد رامزفلد در آلمان منجر شده است. **انگلستان** به قربانیان اجازه می‌دهد در مواردی که حضور مظنون در آینده نزدیک قابل پیش‌بینی است، بر اساس صلاحیت قضایی جهانی درخواست صدور قرار بازداشت تسلیم کنند و این امکان به صدور قرار بازداشت **دُرُن آلمگ**، ژنرال سابق اسرائیلی، در سال 2005 منجر شد. **ایتالیا** و **فرانسه** از معدود کشورهایی هستند که اجازه می‌دهند محاکمه‌ها غیابی انجام پذیرد و این امکان به محکومیت **الی اولد داه** و **خالد بن سعید** به

¹² parties civiles

خاطر شکنجه به ترتیب در موریتانی و تونس در دادگاه‌های فرانسه، در سال‌های 2005 و 2008، منجر شد، با وجود این‌که متهمان در طی محاکمه غایب بودند ولی وکلایشان پیش از محاکمه و در جریان آن حضور داشتند.

ضرورت حضور متهم می‌تواند به بزرگترین مانع برای به جریان افتادن شکایتی مبتنی بر صلاحیت قضایی جهانی تبدیل شود. چنان‌چه حضور متهم ضرورت داشته باشد، برنامه سفر وی بایستی طوری مورد مراقبت قرار گیرد که حضور او در کشور محل دادگاه به منظور طرح شکایت در مهلت قانونی تحقق یابد. پرونده‌ی مستند و منطبق با قوانین کشورهای گوناگون، و در صورت امکان به زبان کشوری که شکایت در آنجا تسلیم خواهد شد، به مراجع مربوطه محلی امکان واکنش سریع و دستگیری بالقوه مظنون پیش از خروج او را می‌دهد.

گام پنجم: ضرورت حضور متهم می‌تواند از عوامل تعیین‌کننده در انتخاب «کشور محل دادگاه» باشد. در صورتی که حضور ضروری باشد:

- تحقیق کنید که مظنون در کدام مرحله از دادرسی باید حضور داشته باشد؛
- جای مظنون را معلوم کنید و برنامه سفر او را زیر نظر داشته باشید؛
- پرونده مستندی آماده کنید؛
- موانع بالقوه حقوقی بر سر راه آغاز تحقیقات یا دستگیری بر اساس صلاحیت قضایی جهانی را شناسایی و مورد بررسی قرار دهید تا امکان واکنش سریع برای مراجع محلی را فراهم نمایید؛
- مرجع محلی مسئول برای شکایت را مشخص کنید تا در صورت نیاز بتوانید شکایت را سریع طرح کنید.

مظنونان به جنایت، به ویژه مظنونان رده متوسط به بالا، برای شرکت در کنفرانس‌ها، معالجه پزشکی یا حتا خرید، به خارج سفر می‌کنند. به عنوان مثال، وقتی معلوم شد که دونالد رامزفلد در کنفرانسی در پاریس حضور خواهد یافت، فدراسیون بین‌المللی جامعه‌های حقوق بشر به همراه «مرکز حمایت از حقوق اساسی»، عضو فدراسیون در آمریکا، و مرکز اروپایی حقوق بشر که در آلمان مستقر است، بلافاصله شکایتی مبتنی بر قانون صلاحیت قضایی جهانی فرانسه تنظیم و به محض ورود رامزفلد به پاریس آن را به دادستان فرانسه تسلیم کردند. رامزفلد تنها با پنهان شدن در سفارت ایالات متحده آمریکا و بازگشت فوری به آمریکا موفق به فرار شد. به همین ترتیب، اطلاع مرکز حقوق بشر فلسطین از برنامه سفر دُرُن اَلْمُگ به لندن به این مرکز امکان داد که با همکاری یک موسسه حقوقی مستقر در لندن پیش از ورود او به لندن با موفقیت درخواست صدور قرار بازداشت وی را بکند. او تنها موفق شد از دست ماموران اسکاتلند یارد، که در فرودگاه در انتظارش بودند، فرار کند، چون سفارت اسرائیل به او هشدار داد از هواپیما

پایاده نشود. سپس او بدون این که از هواپیما پایاده شود به اسرائیل بازگشت.

4) مصونیت‌ها: دیوان دادگستری بین‌المللی (ICJ) محدودیت‌های خاصی را در به‌کارگیری صلاحیت قضایی جهانی اعمال کرده است، از جمله وزرای خارجه و روسای کشورها و دولت‌ها (مثل نخست‌وزیران) تا زمانی که در مقام خود باقی هستند، مشمول مصونیت موقت می‌شوند و در چارچوب صلاحیت قضایی جهانی تحت پیگرد قرار نمی‌گیرند. بنا به استدلال ICJ، این مصونیت برای انجام موثر وظیفه این مسئولان، شامل سفر یا ماموریت‌های دیپلماتیک از طرف دولت، لازم است. بنابراین، مصونیت آنها به محض ترک سمت رسمی پایان می‌یابد. این موضوع با اساسنامه دادگاه جزایی بین‌المللی (ICC) مصوب در نشست رُم مغایر است که در ماده 27 از افرادی که در ICC متهم به جنایت‌های مهم بین‌المللی هستند، صرف‌نظر از مقام رسمی‌شان، مصونیت را سلب می‌کند.

در صورت شکایت بر ضد یک عضو هیات رسمی دیدارکننده از «کشور محل دادگاه» ممکن است مسایل دیگری در ارتباط با مصونیت نیز مطرح شود. به علاوه روشن نیست که آیا ICJ تنها در باره مصونیت روسای کشور یا دولت و وزرای خارجه تصمیم گرفته است یا این تصمیم دیگر مسئولان را نیز دربرمی‌گیرد. به عنوان مثال، در سال 2004، یک **بازپرس انگلیسی** حاضر نشد به درخواست صدور قرار بازداشت برای ژنرال شائول مُفاز¹³، وزیر دفاع وقت اسرائیل، که تصور می‌رفت برای دیدار به انگلستان سفر خواهد کرد، رسیدگی کند. در فرانسه، تصمیم به رد شکایت بر ضد دونالد رامزفلد در پی توصیه وزارت امور

¹³ Shaul Mofaz

خارج فرانس صورت گرفت که مصونیت روسای کشورها یا دولت‌ها و وزرای امور خارجه را به وزرای دفاع تعمیم داد، هر چند که دونالد رامزفلد در زمان طرح شکایت دیگر وزیر دفاع نبود. فدراسیون بین‌المللی جامعه‌های حقوق بشر این تصمیم را محکوم کرد، چون این مصونیت به معنای اعطای عملی مصونیت به تمام مقامات بالارته سابق و مسئول در جنایت‌های بین‌المللی است.

گام ششم: مقررات مصونیت ملی یا بین‌المللی ممکن است مانع از آغاز تحقیقات بر ضد یک مظنون خاص بشود. بنابراین شکایت باید:

- سمت کنونی مظنون؛
- دلایل دیدار یا حضور او در «کشور محل دادگاه» (خصوصی یا رسمی؟)؛

را مشخص کند و به حقوق و رویه قضایی بین‌المللی ارجاع دهد. همچنین بررسی عواقب شکایت با توجه به مقام فرد مظنون و امکان برخورداری وی از مصونیت ضرورت دارد تا از ایجاد «سوابق بد» احتراز شود.

(5) **اصل صلاحیت فرعی**¹⁴: این اصلی است که برخی دادگاه‌ها تدوین کرده‌اند و در قانون چندین کشور وجود دارد، گرچه در حقوق بین‌الملل پایه ندارد. این اصل صلاحیت دادگاه‌های «کشور محل وقوع جنایت» یا کشور متبوع مجرم و یا دادگاه‌های بین‌المللی را مقدم می‌دارد. بنابراین صلاحیت قضایی جهانی تنها به عنوان «صلاحیت قضایی جایگزین» برای مواردی در نظر گرفته می‌شود که پیگرد مظنونان مد نظر تحت «صلاحیت‌های ارجح» مذکور مقدور نیست یا تمایلی به این کار وجود ندارد. این اصل در قوانین بلژیک و آلمان از اهمیت خاصی برخوردار است و در گذشته به وسیله دیوان عالی اسپانیا در شکایت بر ضد دیکتاتور سابق گواتمالا ریوز مُنت¹⁵ به کار گرفته شده است. به نظر دیوان عالی، دادگاه‌های اسپانیا می‌توانند بر مبنای صلاحیت قضایی جهانی عمل کنند مشروط بر آن‌که شاکیان بتوانند دلایل کافی حاکی از نبود فعالیت قضایی در «کشور محل وقوع جنایت» (گواتمالا) ارائه کنند. در سال 2005، دادستان فدرال آلمان، با استناد به اصل صلاحیت فرعی، شکایتی بر ضد دونالد رامزفلد را رد و استدلال کرد که مراجع آمریکایی گرچه مشخصا به تحقیقات بر ضد رامزفلد یا جنایت‌های مشخص مورد اشاره در شکایت مشغول نیستند، «وضعیت کلی» را در دست تحقیق دارند و بنابراین صلاحیت قضایی آلمان فرعی به شمار می‌رود و مراجع آلمانی نمی‌توانند در این مورد صلاحیت قضایی خود را اعمال کنند. علاوه بر این، دادگاه ملی¹⁶ اسپانیا در 29 ژانویه 2008 در رای صادره خود آغاز تحقیق را در باره جنایت‌های جنگی که گویا هفت مقام اسرائیلی در سال 2002 در غزه مرتکب شده بودند پذیرفت، اما پس از این که به این نتیجه رسید که مراجع اسرائیلی به این جنایت‌ها رسیدگی نکرده‌اند.

¹⁴ subsidiarity

¹⁵ Rios Montt

¹⁶ Audiencia Nacional

گام هفتم: اصل صلاحیت فرعی اختیارات اضافی به دفتر دادستانی می‌دهد که می‌تواند کوشش‌های قضایی «کشور محل وقوع جنایت» را به‌طور کلی تفسیر کند. بنابراین، هر شکایت مبتنی بر صلاحیت قضایی جهانی باید دلایل نیاز به طرح شکایت در خارج به جای «کشور محل وقوع جنایت» را تشریح کند. دلایل زیر از این جمله‌اند:

- فقدان قوه قضاییه کارآمد (به عنوان مثال تعداد قاضیان، دادستان‌ها، و کلا در تناسب با دعوی‌ها؛ تعداد محکومیت‌ها؛ تعداد کسانی که بدون محاکمه زندانی می‌شوند)
- وجود عفو عمومی در قوانین «کشور محل وقوع جنایت» به منظور محافظت از متهمان در برابر پیگرد؛
- فقدان واکنش قضایی به شکایت‌های طرح شده در «کشور محل وقوع جنایت»؛
- زمان سپری شده از ارتکاب جنایت‌ها تا طرح شکایت بدون این که اقدام قضایی در «کشور محل وقوع جنایت» صورت پذیرد.

در شکایت باید توضیح داد که چرا «کشور محل دادگاه» وظیفه انجام تحقیق را دارد، و نه یک دادگاه بین‌المللی. برای این کار باید تحقیق کرد که آیا یک دادگاه یا ICC ممکن است از صلاحیت قضایی برای دعوی معینی برخوردار باشد یا خیر. اشاره به رتبه مظنون (در صورتی که در رده پایین تا متوسط قرار دارد) و اختیارات و منابع محدود دادگاه‌ها برای رسیدگی به این دعوی مشخص ممکن است در متقاعد کردن مرجع محلی به این که دادگاه بین‌المللی نباید مسئولیت پرونده را به عهده بگیرد، موثر باشد.

(6) **جوانب عملی و سیاسی که بایستی مورد توجه قرار گیرد:** برآوردن تمام شرایط مختلف حقوقی، پیش‌شرط طرح یک شکایت عملی مبتنی بر صلاحیت قضایی جهانی است. با وجود این، چندین مشکل عملی و سیاسی باقی است که ممکن است در راه آغاز تحقیق بر اساس صلاحیت قضایی جهانی مانع ایجاد کنند. به عنوان اولین گام، مهم این است که شکایت نزد مراجع مناسب مسئول طرح شود و این مراجع ممکن است از مراجع مسئول جنایت‌های عادی متفاوت باشند. به عنوان مثال، در آلمان، دادستان فدرال مسئول جنایت‌های مهم بین‌المللی است، حال آن که شکایت‌های مربوط به جنایت‌های عادی را باید نزد دادستانی طرح کرد که جنایت در محدوده قضایی او رخ داده است. سازمان‌های غیردولتی در «کشور محل دادگاه» غالباً از دانش لازم برخوردار هستند و بالقوه حتی در ارتباط با چنین مراجعی قرار دارند. برخی کشورها، مثل هلند، بلژیک، سوئد، نروژ، دانمارک و کانادا، در دستگاه پلیس و یا دادستانی خود واحدهای تخصصی جنایت‌های جنگی تاسیس کرده‌اند. این واحدها به قصد تحقیق مشخص و، در صورت وجود شواهد کافی، پیگرد جنایت‌های مهم بین‌المللی تشکیل شده‌اند و تضمینی بر این هستند که این مقامات از تخصص لازم برای برخورد با چنین پرونده‌هایی بهره‌مند باشند. این مساله امکان این را که شکایت جدی تلقی شود و مورد تحقیق قرار گیرد، به میزان قابل توجهی بالا می‌برد. به علاوه، واحدهای تخصصی تجربه بیشتری در همکاری با سازمان‌های غیردولتی و قربانیان جنایت‌های مهم بین‌المللی دارند و بنابراین در صورت لزوم بیشتر پذیرای پیگیری شکایت هستند.

در کشورهایی که این گونه واحدها وجود ندارند و قربانیان نیز نمی‌توانند به عنوان شاکی خصوصی دادخواهی را شروع کنند، که در اکثر کشورهای جهان وضع از این قرار است، این وضع ممکن است به معنای فقدان آگاهی مراجع مربوطه از صلاحیت قضایی جهانی و قانون بین‌المللی باشد. به علاوه، در موقع بررسی امکان تحقیق در باره یک شکایت، مراجع دادستانی که نمی‌توانند به منابع یک واحد تخصصی اتکا کنند، ممکن است فقدان منابع برای این گونه تحقیقات و الزام‌های متقابل برای تحقیق در باره جنایت‌های عادی را مد نظر قرار دهند. این وضع به همراه فقدان آگاهی، ممکن است به رد سریع یک شکایت یا حداقل به گند شدن تشریفات بیانجامد. بنابراین، تسلیم یک پرونده مستند و استوار بر دلایل محکم و حقوق ملی و بین‌المللی که انگیزه طرح شکایت را بر صلاحیت قضایی جهانی استوار کند و نه بر صلاحیت محلی یا شخصی، حائز اهمیت بسیار است.

پرونده‌های صلاحیت قضایی جهانی از لحاظ سیاسی حساس هستند چون به رابطه میان دولت‌ها ارتباط پیدا می‌کنند، یا ممکن است مقامات یک کشور «دوست» را هدف قرار دهند یا با منافع جغرافیای سیاسی «کشور محل دادگاه» در «کشور محل وقوع جنایت» سازگار نباشند. استدلال رایجی که افراد آماج شکایت مبتنی بر صلاحیت قضایی جهانی به‌کار می‌گیرند این است که اعمال این نوع صلاحیت قضایی نقض حاکمیت ملی به شمار می‌رود، به رغم این که اصول صلاحیت قضایی جهانی پایه‌های محکمی در پیمان‌های بین‌المللی و حقوق عرفی دارد. بدین لحاظ، به رغم تفکیک قوا و استقلال فوه قضاییه، هم در «کشور محل وقوع جنایت» و هم در «کشور محل دادگاه» امکان زیادی برای مداخله سیاسی در این پرونده‌ها وجود دارد. امکان مداخله سیاسی به ویژه در مواردی وجود دارد که تصمیم‌گیران سیاسی، مثل وزارت دادگستری یا دادستان کل، از اختیار تحقیق یا عدم تحقیق یا پیگرد شکایتی خاص برخوردار هستند. در انگلستان، به عنوان مثال، دادستان کل، یعنی مسئولی که دولت منصوب کرده و به عنوان مشاور اصلی حقوقی دولت عمل می‌کند، در مورد پیگرد جنایت‌های بین‌المللی از اختیار کامل برخوردار است. در آلمان، برخلاف تصمیم‌های مربوط به جنایت‌های عادی، نمی‌توان به تصمیم دادستان عمومی فدرال برای عدم تحقیق در باره شکایت مبتنی بر صلاحیت قضایی جهانی به دادگاه اعتراض کرد. به این تصمیم تنها می‌توان در روالی کاملاً اداری در وزارت دادگستری اعتراض کرد.

شکایت‌هایی که مقامات نسبتاً بلندپایه را هدف می‌گیرند ممکن است به اعمال فشار شدید مقامات دولتی بر «کشور محل دادگاه» برای مداخله در دعوی یا تغییر قانون به منظور جلوگیری از طرح شکایت‌های مبتنی بر صلاحیت قضایی جهانی منجر شود. بارزترین مثال چنین فشاری در بلژیک انجام شد که در آنجا شکایت‌هایی بر ضد مقامات بلندپایه آمریکایی، از جمله تامی فرانکس، فرمانده وقت نیروهای آمریکا، در عراق طرح شده بود. در پی این شکایت، وزیر دفاع وقت دونالد رامزفلد در ژوئن 2003 تهدید کرد که در صورتی که بلژیک قانون خود را تغییر ندهد، مقر ناتو را از بلژیک به جایی دیگر منتقل خواهد کرد. «بلژیک یک کشور مستقل است. آنها می‌توانند تصمیم بگیرند که چه کار می‌خواهند بکنند. برگزاری جلسه در جای دیگر کاملاً مقدور است.» آن قانون در آگوست 2003 لغو شد و امروزه صلاحیت قضایی جهانی را تنها در سطح محدودی می‌پذیرد. این قانون دیگر نه به طرف‌های ثالث و نه به قربانیان اجازه نمی‌دهد در پرونده‌های مبتنی بر صلاحیت قضایی جهانی به عنوان شاکی خصوصی اقدام کنند.

گام هشتم: علاوه بر گام‌های مشروح در بالا، هنگام انتخاب «کشور محل دادگاه» و نیز تصمیم‌گیری در باره راه-برد برای یک پرونده، نکات زیر اساسی است:

- همکاری با سازمان‌های غیردولتی و وکلا برای تشخیص مرجع مسئول پرونده‌های جنایت‌های مهم بین‌المللی؛
- شناسایی مراجع محلی رسیدگی کننده به شکایت تا بتوان انگیزه طرح شکایت بر اساس صلاحیت قضایی جهانی را، در مقایسه با صلاحیت محلی یا شخصی، توضیح داد؛
- ارزیابی امکان موفقیت تحقیق در باره یک شکایت با در نظر گرفتن منابع موجود در «کشور محل دادگاه» و زمینه سیاسی شکایت؛
- ارزیابی اثر شکایت بر قوانین «کشور محل دادگاه» و احتمال تغییرات منفی در آن قوانین؛
- آمادگی برای استدلال‌های مقامات یا دولت «کشور محل وقوع جنایت» بر ضد اعمال صلاحیت قضایی جهانی.

در واکنش به شکایت‌های مبتنی بر صلاحیت قضایی جهانی که گروه‌های حقوق بشر در اسپانیا و انگلستان طرح کرده بودند، اسرائیل فشار قابل توجهی برای تغییر قانون بر دولت هر دو کشور وارد کرد تا از طرح شکایت‌های مبتنی بر صلاحیت قضایی جهانی بر ضد مقامات اسرائیلی در آینده پیشگیری کند. به همین ترتیب، در پی احکامی که بازپرسان اسپانیایی و فرانسوی بر ضد مقامات بلندپایه دولت رواندا به ترتیب در سال‌های 2005 و 2008 صادر کرده بودند، اتحادیه آفریقا برای بحث در باره «سوءاستفاده از صلاحیت قضایی جهانی» اتحادیه اروپا و سازمان ملل را زیر فشار قرار داد و بر کشورهای اتحادیه اروپا برای تعلیق قرارهای بازداشت فشار وارد آورد.

پنج - نتیجه‌گیری

به‌کارگیری صلاحیت قضایی جهانی برای رسیدگی به موارد مهم نقض حقوق بشر امری نسبتاً تازه است که هنوز گسترش پیدا نکرده و در حال حاضر در کشورهای اروپایی متمرکز است. این مفهوم هنوز شکننده است و هر یک از شکایت‌ها هم می‌تواند تغییری مهم در سیر صلاحیت قضایی جهانی در یک کشور، اگر نه در سطحی وسیع‌تر، ایجاد کند و مانع اتکای قربانیان فجایع آینده بر صلاحیت قضایی جهانی شود. اما صلاحیت قضایی جهانی در آغاز راه تبدیل شدن به جایگزینی برای رهیافت‌های «سنتی‌تر» سازمان‌های حقوق بشری است و در سال‌های اخیر شاهد افزایش قابل توجهی در تعداد سازمان‌های غیردولتی و وکلایی بوده‌ایم که برای دادخواهی، احراز مسئولیت یا حتا ایجاد تغییر در خط‌مشی به صلاحیت قضایی جهانی متوسل شده‌اند. هنوز تعداد موارد موفقیت‌آمیز در این زمینه محدود است. با وجود این، تعداد آنها رو به افزایش است و درس‌هایی که از این چند مورد آموخته شده می‌توانند در کاربرد موفق‌تر این اصل در آینده سهم داشته باشند. گام‌های فوق بر موارد گذشته استوار هستند، اما به هیچ وجه کامل نیستند. هر پرونده‌ای متفاوت است و راه‌برد متفاوتی می‌طلبد. شاید مهم‌ترین «گام» برای کسانی که قصد دارند صلاحیت قضایی جهانی را برای اولین بار به‌کارگیرند نظر خواستن از اشخاص دارای تجربه، برنامه‌ریزی سنجیده و آمادگی برای درگیری بلندمدت است.

جدول مقایسه‌نی صلاحیت قضایی جهانی در اروپا

پرتغال	انگلستان	هند	آلمان	اسپانیا	
آری	آری	آری	آری (به عنوان صدمه جدی بدنی)	آری (نه در قانون بلکه طبق رویه قضایی)	اعمال ص.ق.ج برای جنایت شکنجه مجاز است
آری	خیر	آری	آری	آری	اعمال ص.ق.ج برای نسل‌کشی مجاز است
آری در برخی موارد (برده-داری، قاچاق انسان...)	خیر (آری برای برده‌داری)	آری	آری	آری (نه در قانون بلکه طبق رویه قضایی)	اعمال ص.ق.ج برای جنایت‌های ضدبشریت مجاز است
آری برای برخی از جرم‌های فاحش	آری برای برخی از جرم‌های فاحش	آری	آری	آری برای جرم‌های فاحش (نه در قانون بلکه طبق رویه قضایی)	اعمال ص.ق.ج برای جنایت‌های جنگی مجاز است
خیر	خیر؛ حضور ضروری یا مورد انتظار متهم شرط صدور قرار بازداشت و اقامه اتهام علیه مظنون است؛ محاکمه غیابی به تصمیم قاضی مقدور است	آری؛ حضور متهم در تمام مراحل دادخواهی ضروری است	خیر (طبق قانون خیر، اما دادستانی در صورت حضور مظنون موظف به تحقیق است)؛ طبق قانون حضور متهم برای دادگاه ضروری است	خیر؛ حضور متهم تنها برای محاکمه ضروری است	حضور متهم برای آغاز تحقیق یا محاکمه ضروری است؟
خیر	آری	آری	آری (از آوریل 2009)	خیر	«واحد جنایت‌های جنگی» تخصصی وجود دارد
----	فریادی سرور زرداد (Faryadi Sarwar Zardad) محکومیت در 2007 به خاطر شکنجه (افغانستان)؛ اتهام‌های مربوط به جنایت‌های جنگی، جنایت‌های ضدبشریت و نسل‌کشی در جریان است	2 محکومیت به خاطر جنایت‌های جنگی: هشام‌الدین حسام (Heshamuddin Hesam) در 2005 و حبیب‌الله جلازوی (Habibullah Jalazoy) در 2007 (افغانستان)	ماکسیم سِکولویچ (Maksim Sokolovic) محکومیت به خاطر جنایت‌های جنگی و نسل‌کشی؛ 2 نفر محکوم به خاطر نسل‌کشی: جوراج کوسلجی (Djuradj Kuslji) در 2001 و نیکولا جرگیچ (Nikola Jorgic) در 2007 (یوگسلاوی سابق)	آدولفو سیلینگو (Adolfo Scilingo) محکومیت به خاطر جنایت ضد بشریت در 2005 (آرژانتین)	نمونه‌هایی از احکام با استفاده از ص.ق.ج در دادگاه‌های ملی

فرانسه	بلژیک	سوئیس	نروژ	دانمارک	سوئد	
آری	آری	آری	خیر	آری (به عنوان صدمه خطرناک بدنی)	خیر	اعمال ص.ق.ج برای جنایت شکنجه مجاز است
در هیچ قانونی در نظر گرفته نشده	آری	آری	آری	خیر	آری	اعمال ص.ق.ج برای نسل‌کشی مجاز است
" "	آری	آری	آری	خیر	خیر	اعمال ص.ق.ج برای جنایت‌های ضدبشریت مجاز است
" "	آری	آری	آری	آری برای جرم‌های فاحش	آری	اعمال ص.ق.ج برای جنایت‌های جنگی مجاز است
آری، اما حضور متهم برای پیگرد یا محاکمه ضروری نیست	آری (سکونت متهم در محل ضروری است)	خیر	خیر، اما حضور متهم برای صدور کیفرخواست ضروری است	آری	آری	حضور متهم برای آغاز تحقیق یا محاکمه ضروری است
در دست تاسیس (ژانویه 2009)	آری	در دست تاسیس (ژانویه 2009)	آری	آری	آری	بخش تخصصی برای دادخواهی وجود دارد
الی اولد داه (Ely Ould Dah)، موریتانی، محکومیت غیابی به خاطر شکنجه، در 2005، به 10 سال زندان	ژولین موکابوترا (Julienne Mukabtera)، محکومیت در 2001 به خاطر جنایت‌های جنگی (رواندا)؛ پنج محکومیت به خاطر جنایت‌های جنگی (رواندا). اتین نزابونیمانا (Etienne Nzabonimana)، محکومیت به خاطر نسل‌کشی در 2005 (رواندا)، برنارد نتویهاگا (Bernard Ntuyahaga)، محکومیت به خاطر جنایت‌های ضدبشریت در 2007 (رواندا)		رفیق ساریک (Refik Saric)، بوسنیایی، محکومیت به خاطر جنایت‌های جنگی در 1995 (یوگسلاوی سابق)			نمونه‌هایی از احکام با استفاده از ص.ق.ج در دادگاه‌های ملی

Universal Jurisdiction – Selected bibliography

General articles/ books/ reports on universal jurisdiction

Amnesty International, “Universal Jurisdiction- The duty of states to enact and implement legislation”, September 2001, available online at <http://www.amnesty.org/en/library/asset/IOR53/002/2001/en/dom-IOR530022001en.pdf>

Brecher, Jeremy and Smith, Brendan “Prosecute Rumsfeld? Not ridiculous”, – *The Nation*, 21 November 2006; <http://www.thenation.com/doc/20061204/brechersmith>

Broomhall, Bruce, “Towards the Development of an Effective System of Universal Jurisdiction for Crimes Under International Law”, 2001, *New England Law Review* [Vol.35:2], pp. 399-420;

Cassese, Antonio, International Criminal Law, Oxford, *Oxford University Press*, 2003;

D’Amato, Anthony, “National Prosecution for international crimes”, in: Bassiouni, M.Cherif (ed) ‘*International Criminal Law*’, 2003, pp 217-226;

International Council on Human Rights Policy, “Hard Cases: Brining Human Rights Violators to justice abroad. A guide to Universal Jurisdiction”, 1999;

Hawkins, Darren, “Universal Jurisdiction for Human Rights: from legal principle to limited reality”, *Global Governance*, 1 July 2003;

Human Rights Watch, “Beyond the Hague: The Challenges of International Justice”, World Report 2004, pp 194-216;

Kaleck, W; Ratner, M.; Singelstein, T.; Weiss, P. (Eds.), “International Prosecution of Human Rights Crimes”, January 2007 to order online: <http://www.springer.com/law/book/978-3-540-36648-5>;

Kamminga, T. Menno, “Lessons Learned from the Exercise of Universal Jurisdiction in Respect of Gross Human Rights Offenses”, *Human Rights Quarterly*, 23 (2001) pp. 940-974;

Kirk-McDonald, Gabrielle & Swaak- Goldman, Olivia, “Substantive & Procedural Aspects of International Criminal Law”, *The Hague, Kluwer Law*, 2000, pp463- 435;

Kreß, Claus, “Universal Jurisdiction over International Crimes and the Institut de Droit international”, *Journal of International Criminal Justice*, 2006, 1 of 25;

Lawyers Committee for Human Rights, “Universal Jurisdiction: Meeting the Challenge through NGO Cooperation”, Conference Report, New York, April 2002;

Macedo, Stephen, “Universal Jurisdiction- National Courts and the Prosecution of Serious Crimes under International Law”, 2006, *University of Pennsylvania Press*, 392 pages;

O’Keefe, Roger, “Universal Jurisdiction. Clarifying the Basic Concept”, *Journal of International Criminal Law*, (2) 2004, pp 735-760;

Randall, Kenneth C., “Universal Jurisdiction Under International Law”, *66 Texas Law Review*, 1988;

Reydams, Luc, “Universal Jurisdiction- International and Municipal Perspectives, 2003, *Oxford University Press*, 288 pages;

Rikhof, Joseph, “Fewer Places to Hide? The impact of domestic war crimes prosecutions on international law”, Conference Paper 2008, available online at <http://www.isrcl.org/Papers/2008/Rikhof.pdf>;

Roht- Arriaza, Naomi: “Universal Jurisdiction: Steps Forward, Steps Back”, *Leiden Journal of International Law*, 17 (2004) pp 375-389;

Roth, Ken, “The case for Universal Jurisdiction”, *Foreign Affairs*, September/October 2001;

Rothenberg, Daniel, “Let Justice Judge: An Interview with Judge Baltasar Garzon and Analysis of His Ideas”, *Human Rights Quarterly*, 24 (2002), pp 925-973;

Ryngaert, Cedric; Chapter 4: Jurisdiction in International Law ‘The Principles of Extraterritorial Criminal Jurisdiction’ (pp. 85-134), December 2008;

Ryngaert, Cedric, “Universal Jurisdiction over Torture: a State of Affairs”, *Working Paper No 66 – K.U.Leuven, Faculty of Law*, December 2004;

Sands, Phillipe, “After Pinochet: the role of national courts”, in: Sands, Phillipe (ed): ‘From Nuremberg to the Hague- the future of international criminal justice’, Cambridge, *Cambridge University Press*, 2003, pp 68-108;

“Pulling back the blanket - The rules that protected world leaders from prosecution are being rewritten” – *Economist*, 10 July 2008

http://www.economist.com/world/international/displaystory.cfm?story_id=11707994

“How the mighty are falling - The beginning of the end of impunity for the world’s once all-powerful thugs” – *Economist*, 5 July 2007

http://www.economist.com/world/international/displaystory.cfm?story_id=9441341

See also: Impunity ends for once powerful thugs, 4 June 2007

http://www.economist.com/world/international/displaystory.cfm?story_id=9281021

“Contre l’impunité des criminels de guerre, la compétence universelle, vite!” – *Figaro*, 23 September 2006

http://www.lefigaro.fr/debats/20060923.FIG000000633_contre_l_impunite_des_criminels_de_guerre_la_competence_universelle_vite_.html

Information on Europe

FIDH and REDRESS, “Developments in the field of international criminal justice – August 2007-July 2008”, available online at http://www.fidh.org/IMG/pdf/UJ_developments_Aug07-July08.pdf;

FIDH and REDRESS, “EU Update on Serious International Crimes”, all four editions (from June 2006 to July 2008) available online at http://www.redress.org/journals_newsletters.html;

FIDH and REDRESS, “Fostering an European Approach to Accountability for Genocide, Crimes against Humanity, War Crimes and Torture- Extraterritorial Jurisdiction and the European Union”, April 2007, available online at <http://www.redress.org/publications/Fostering%20an%20EU%20Approach.pdf>

FIDH and REDRESS, “Legal Remedies for Victims of “International Crimes”– Fostering an EU approach to Extraterritorial Jurisdiction,” September 2004, available online at <http://www.redress.org/publications/LegalRemediesFinal.pdf> (English) and <http://www.fidh.org/IMG/pdf/LegalRemedies-Final-french.pdf> (French);

Ryngaert, Cedric, “Applying the Rome Statute’s Complementarity Principle: Drawing Lessons from the prosecution of Core Crimes by States Acting under the Universality Principle”, *Working Paper No 98*, August 2006;

Human Rights Watch, “Universal Jurisdiction in Europe: The State of the Art”, available online at <http://hrw.org/reports/2006/ij0606>;

Spinellis, Dionysios D., “Securing Evidence Abroad: A European Perspective”, in Bassiouni, M. Cherif (ed) ‘*International Criminal Law*’, 2003, pp 359-379;

REDRESS, “Universal Jurisdiction in Europe, Criminal prosecutions in Europe since 1990 for war crimes, crimes against humanity, torture and genocide,” 30 June 1999, available online at [www.redress.org/publications /UJEurope.pdf](http://www.redress.org/publications/UJEurope.pdf);

Gendusa, Alan Vincenzo: “Universal Jurisdiction: A European Opportunity?”, 12 June 2007, *Europe’s World*, available online at: <http://www.worldpress.org/Europe/2823.cfm>;

1.) Information on Countries

BELGIUM

Vandermeersch, Damien, “Prosecuting International Crimes in Belgium,” *Journal of International Criminal Justice* 3 (2005), pp. 400-421;

Vandermeersch, Damien, “The ICC Statute and Belgian Law”, *Journal of International Criminal Justice* 2(2004), pp 133-157;

BULGARIA

Amnesty International – Bulgaria: End Impunity Through Universal Jurisdiction, March 2009, <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR15/001/2009/en/2a3dec3a-e4df-49db-96b3-dbf962400f9f/eur150012009en.pdf>

CANADA

Canadian War Crimes Programme: <http://canada.justice.gc.ca/eng/pi/wc-cg/hist.html>

DENMARK

Danish Serious International Crimes Office: <http://www.sico.ankl.dk/>

Vestberg, Birgitte, “Prosecuting and Investigating International Crimes in Denmark”, Guest Lecture Series of the Office of the Prosecutor”, available online at http://www2.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/9C4449DE-B59B-40E2-BF72-062764FFCBEB/0/Vestberg_paper.pdf

FRANCE

Bekker, Pieter H.F., Prorogated and Universal Jurisdiction in the International Court: Congo v France, American Society of International Law, Insights, April 2003, available at www.asil.org

Center for Constitutional Rights, “French War Crimes Complaint Against Donald Rumsfeld, et al.” – Synopsis of the Case; Complaint to French Prosecutor, Prosecutor's Decision and the Open Letter to the French Minister of Justice in the Rumsfeld Torture Case sent by several human rights organisations, available online at <http://ccrjustice.org/ourcases/current-cases/french-war-crimes-complaint-against-donald-rumsfeld%2C-et-al>.

Condijs, Joan, La Cour de Cassation clôt ‘affaire Total, *Le Soir*, 30 June 2005, available online at http://www.birmanie.net/birma/111_lesoir300605_2.html

FIDH, ‘Ely Ould Dah convicted after six years of proceedings. Our perseverance paid off!’, 2 July 2005, available online at http://www.fidh.org/article.php?id_article=1809

FIDH, ‘L’ancien vice-consul tunisien en France, Khaled Ben Saïd, condamné par la Cour d’assises du Bas Rhin,’ 16 November 2008, at <http://www.fidh.org/spip.php?article6163>

FIDH, ‘France- Universal Jurisdiction- Status of the implementation of the principle of universal jurisdiction’, October 2005, available online at <http://www.fidh.org/spip.php?article3562>

Thalmann, Vanessa, “French Justice's Endeavours to Substitute for the ICTR”, *Journal of International Criminal Justice* (2008), Volume 6, Number 5;

GERMANY

Amnesty International, “Germany - End impunity through universal jurisdiction”, October 2008, available online at <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR23/003/2008/en/73077b6c-9c5b-11dd-b0c5-35f205e84de0/eur230032008en.pdf>

Zappala, Salvatore, “The German Federal Prosecutor’s Decision not to Prosecute a Former Uzbek Minister – Missed Opportunity or Prosecutorial Wisdom?” *Journal of International Criminal Justice* (2006), 1-21;

European Centre for Constitutional and Human Rights, “German Federal Prosecutor’s Office dismisses Rumsfeld, Gonzales War Crimes Case – The Case against Rumsfeld,

Gonzales and others”, available online at <http://www.ecchr.eu/rumsfeld.html> (Complaint Introduction, Prosecutor Decision)

THE NETHERLANDS

Ferdinandusse, Ward, “On the Question of Dutch Courts’ Universal Jurisdiction- A response to Mettraux”, *Journal of International Criminal Justice* (2006) 4, 881-883;

Mettraux, Guénaël, “Dutch Courts’ Universal Jurisdiction over Violations of Common Article 3 qua War Crimes”, *Journal of International Criminal Justice* 4 (2006), pp 362-371;

van der Wilt, Harmen G., “Genocide, Complicity in Genocide and International v. Domestic Jurisdiction, A reflection on the van Anraat case”, *Journal of International Criminal Justice* 4 (2006), 239-257;

SPAIN

Ascensio, Hervé, “The Spanish Constitutional Tribunal’s Decision in Guatemalan Generals- Unconditional Universality is Back”, *Journal of International Criminal Justice* (2006), 1 of 9;

Bakker, Christine A.E., “Universal Jurisdiction of Spanish Courts over genocide in Tibet: Can it work?”, *Journal of International Criminal Justice* (2006), 1 of 7;

Cottier, Michal, “What Relationship between the Exercise of Universal and Territorial Jurisdiction? The Decision of 13 December 2000 of the Spanish National Court Shelving the Proceedings Against Guatemalan Nationals Accused of Genocide” in: Fischer, Horst; Kreß, Claus; Lüder, Sascha Rolf (eds.): ‘International and National Prosecution of Crimes under International Law’, 2nd edit., 2004, in *Bochumer Schriften zur Friedenssicherung und zum humanitären Völkerrecht*.

Wilson, Richard J., “Argentine Military Officers Face Trial in Spanish Courts”, *American Society of International Law, Insights*, December 2003, available at www.asil.org

Comment on “The Spanish Indictment of High-ranking Rwandan Officials”, *Journal of International Criminal Justice* (2008), Volume 6, Number 5;

SWEDEN

Amnesty International, “Sweden- End impunity through universal jurisdiction”, December 2008, available online at <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR42/001/2009/en/35c14013-ee88-11dd-b1bd-6368f1b61c3f/eur420012009en.pdf>

UNITED KINGDOM

REDRESS/ Hickman& Rose, “Ending impunity for genocide, crimes against humanity, war crimes, torture and other crimes under international law- The urgent need to strengthen universal jurisdiction legislation and to enforce it vigorously, July 2008, available online at <http://www.redress.org/documents/Universal%20Jurisdiction%20in%20the%20UK%20Discussion%20Paper%20Final%209July%202008.pdf>

Amnesty International, "United Kingdom: Government attempts to undermine its legal obligation to bring war criminals to justice", 3 February 2006 Report available: <http://web.amnesty.org/library/Index/ENGEUR450022006?open&of=ENG-GBR>

UNITED STATES

Human Rights Violators and War Crimes Unit:
http://www.ice.gov/investigations/national_security/hrv.htm

Legal Documents

Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Gross Violations of International Human Rights Law and Serious Violations of International Humanitarian Law – Adopted and proclaimed by General Assembly resolution 60/147 of 16 December 2005, available online at <http://www2.ohchr.org/english/law/remedy.htm>

Four Geneva Conventions of 1949 <http://www.icrc.org/ihl.nsf/CONVPRES?OpenView>

Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment of 1984
<http://untreaty.un.org/english/treatyevent2001/pdf/07e.pdf>

Convention on the Protection of all Persons from Enforced Disappearances
<http://www2.ohchr.org/english/law/disappearance-convention.htm>

"The Cairo-Arusha principles on universal jurisdiction in respect of gross human rights offences: an African perspective", 20 October 2002
http://www.africalegalaid.org/Reports2/cairo_arusha_principles.pdf

"The Princeton Principles on Universal Jurisdiction",
http://www.law.depaul.edu/centers_institutes/iharli/downloads/Princeton%20Principles.pdf

Resolution of the Institute of International Law, Krakow Session – 2005: Seventeenth Commission- Universal Criminal Jurisdiction with regard to the crime of genocide, crimes against humanity and war crimes, available online at http://www.idi-iiil.org/idiE/resolutionsE/2005_kra_03_en.pdf

چشم‌ها را باز نگاه داریم

بررسی وقایع:

هیأت‌های تحقیق و نظارت قضایی

از اعزام یک ناظر قضایی به جلسه محاکمه تا سازماندهی یک هیأت تحقیق بین‌المللی، فدراسیون بین‌المللی جامعه‌های حقوق بشر مدت ۵۰ سال است که به شکلی قاطع و بی‌طرف به بررسی وقایع و تعیین مسؤولیت هیأت‌ها پرداخته است. کارشناسان به صورت داوطلب اعزام می‌شوند. فدراسیون بین‌المللی جامعه‌های حقوق بشر طی ۲۵ سال گذشته حدود ۱۵۰۰ هیأت به ۱۰۰ کشور اعزام داشته و این اقدامات، کارزارها و دادخواهی‌های فدراسیون را تقویت می‌کند.

حمایت از جامعه مدنی:

برنامه‌های کارآموزی و تبادل اطلاعات

فدراسیون بین‌المللی جامعه‌های حقوق بشر در راستای همکاری با سازمان‌های عضو، سمینارها و کنفرانس‌هایی را در کشورهای آنها برگزار می‌کند. هدف از این برنامه‌ها، تقویت کارایی مدافعان حقوق بشر و نفوذ و اعتبار آنان نزد مقامات محلی می‌باشد.

بسیج جامعه بین‌المللی:

تماس مداوم با مراجع دولتی بین‌المللی

فدراسیون بین‌المللی حقوق بشر از اقدامات جامعه‌های عضو و وابسته‌اش نزد مراجع دولتی بین‌المللی حمایت می‌کند، درباره وضعیت حقوق بشر و موارد نقض آنها هشدار می‌دهد و در تدوین موازین حقوقی بین‌المللی مشارکت می‌نماید.

آگاهانیدن و محکوم کردن:

بسیج افکار عمومی

فدراسیون بین‌المللی جامعه‌های حقوق بشر به آگاه‌سازی و بسیج افکار عمومی می‌پردازد و با برگزاری کنفرانس‌های مطبوعاتی، صدور اطلاعیه، نامه‌های سرگشاده خطاب به دولتمردان، گزارش‌های هیأت‌های تحقیق، درخواست‌های فوری، شکوائیه‌ها، فراخوان‌ها و ... افکار عمومی را در جریان موارد نقض حقوق بشر قرار می‌دهد.

ویراستار: آنتوان برنار

نویسنده: بیژن بهاران

همراهنگی گزارش: عبدالکریم لاهیجی، فلورانس بلیویه و ایزابل براشه

چاپ و نشر: کیودو + آکس

نشانی فدراسیون بین‌المللی جامعه‌های حقوق بشر:

17, Passage de la Main d'Or, 75011 Paris, France

CCP Paris : 76 76 Z

Tel : (33-1) 43 55 25 18 / Fax : (33-1) 43 55 18 80

Site internet : <http://www.fidh.org>

فدراسیون بین‌المللی جامعه‌های حقوق بشر (FIDH) نماینده 155 سازمان حقوق بشر در 5 قاره است

ماده ۱: تمام افراد بشر آزاد زاده می‌شوند و از لحاظ حیثیت و حقوق با هم برابرند. همگی دارای عقل و وجدان هستند و باید با یکدیگر با روحیه برادری رفتار کنند. ماده ۲: هر کس می‌تواند بی‌هیچ گونه تمایزی، به ویژه از حیث نژاد، رنگ، جنس، زبان، دین، عقیده سیاسی یا هر عقیده دیگری، و همچنین منشا ملی یا اجتماعی، ثروت، ولادت یا هر وضعیت دیگری، از تمام حقوق و همه‌ی آزادی‌های ذکر شده در این اعلامیه بهره‌مند گردد. به علاوه نباید هیچ تبعیضی به عمل آید که مبتنی بر وضع سیاسی، قضایی یا بین‌المللی کشور یا سرزمینی باشد که شخص به آن تعلق دارد، خواه این کشور یا سرزمین مستقل، تحت قیمومت یا غیر خودمختار باشد، یا حاکمیت آن به شکلی محدود شده باشد. ماده ۳: هر فردی حق زندگی، آزادی و امنیت شخصی دارد. ماده ۴: هیچ کس را نباید در بردگی یا بندگی نگاه داشت. بردگی و دادوستد بردگان به هر شکلی که باشد، ممنوع است. ماده ۵: هیچ کس نباید شکنجه همه جا در برابر قانون قانون مساوی هستند و

۶: هر کس حق دارد که شخصیت حقوقی اش در به رسمیت شناخته شود. ماده ۷: همه در برابر ر مقابل هر تبعیضی که ناقض اعلامیه‌ی حاضر باشد،

در باره‌ی فدراسیون بین‌المللی جامعه‌های حقوق بشر (FIDH)
FIDH برای حمایت از قربانیان نقض حقوق بشر، جلوگیری از تعدیات و اجرای عدالت در مورد مرتکبان نقض حقوق بشر فعالیت می‌کند.
اختیارات گسترده:
FIDH برای رعایت کلیه‌ی حقوق تصریح شده در اطلاعیه‌ی جهانی حقوق بشر فعالیت می‌کند: حقوق مدنی و سیاسی و نیز حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
یک جنبش جهانی:
FIDH در سال ۱۹۲۲ تأسیس شد و امروزه ۱۵۵ سازمان عضو را در بیش از ۱۰۰ کشور جهان متحد می‌سازد. FIDH فعالیت‌های آنها را هماهنگ و از این فعالیت‌ها حمایت می‌کند و در سطح بین‌المللی صدای آنها به شمار می‌رود.
یک سازمان مستقل:
FIDH همانند سازمان‌های عضو خود با هیچ حزب یا مذهبی مرتبط نیست و مستقل از تمام دولت‌ها است.

fidh

فدراسیون بین‌المللی جامعه‌های حقوق بشر

برای اطلاعات مربوط به ۱۵۵ سازمان عضو FIDH مراجعه کنید به: www.fidh.org